

Драгослав Дедић
Историјски архив Јагодина

ТУРСКА САБЉА У ЗБИРЦИ ЗАВИЧАЈНОГ МУЗЕЈА У ЈАГОДИНИ

Кључне речи: *Турска сабља, Завичајни музеј, Иванковачка битка*

Апстракт: *Опис и реконструкција детаља везаних за турску сабљу, која се налази изложена на сталној поставци у Завичајном музеју у Јагодини*

Сабља спада у групу хладног нападног оружја, намењеног за сечу и бод. Користи се у наоружању коњаника као оружје за блиску борбу погодно за борбу у јуришу. Турци су је преко Монгола и Мамелука преузели од Персијанаца крајем XIV и почетком XV века. Са продором Османлија на Балкан и у Србију, стигла је и у наше крајеве.

Њен облик се није мењао кроз векове, а њене особености, по којима се разликује од мача или јатагана су: једносекло сечиво које је право до средине, а затим се нагло или постепено закривљује и шири ка врху у део звани јалман, тако да је сечиво у том делу исте ширине као код дршке. На сечиву се увек налазе два или више олука. Крсница је права или повијена у облику слова S. Дршка је од краја XVII века постала шира, са повијеним кружним задебљањем у облику луковичасте главице (у европској литератури назива се „дршка у облику пиштоља”). Ове сабље биле су у употреби до краја XIX века.¹

Центри на Балкану, где се оријентална сабља израђивала, били су у Сарајеву, Скопљу, Коњицу, Фочи и градовима Боке. Најпознатије и најквалитетније сабље коване су у Сарајеву. У Србији су познате под именом к лч, а у Војном музеју је сачувана сабља која је припадала Илији Бирчанину, који је или добио на поклон или је задобио од неког турског аге.²

У збирци завичајног музеја у Јагодини чува се од 1977. године једна таква турска сабља. Пронађена је случајно, на неком затуреном ђубришту у атару села Иванковац. Музеј је откупио за 850,00 динара од Милана Петровића из Иванковца, који ју је добио од неког сељака, који је сабљу пронашао док је обрађивао имање.³

Сабљу је обрадила кустос Љубица Здравковић, установивши да се налази у врло лошем стању: корице су биле одвојене по средини са оштећеним врхом, доњи део крснице је био откинут, сечиво је доста кородирало. Дуго времена се налазила у депоу Завичајног музеја, а октобра 1999. године послата је на конзервацију и

¹ Ђурђица Петровић, *Прилог упознавању начина рада са музејским збиркама оружја и врста оружја израђеног на Косову у Македонији, Босни и Херцеговини у XVIII и XIX веку*, Материјали за саветовање о обради историјских збирки, Београд, 1973, 12.

² Анђелија Радовић, *Занатско оружје Балкана XVII - XIX век*, Војни музеј, Београд, 2002, 25.

³ ЗМ, Улазни број ЦКУ, 898/77

рестаурацију у Војни музеј Београд. Након обављених радова, враћена је у Јагодину, и данас се налази изложена на сталној поставци у Музеју.

Датирање сабље могуће је извршити како према типолошким особинама, тако и према месту израде. На основу припадности оријентално-исламском оружарству, немењању облика сечива и дршке, повијеног задебљања краја дршке, као и богатој украшености корица, можемо предпоставити да је место израде Сарајево (тада један од важнијих кујунџијских центара), а време израде је крајем XVII и почетком XVIII века.

Сечиво је најважнији део сабље. Продорност и јачина коју има криво сечиво приликом сече и бода много је већа од продорности и јачине коју има право сечиво. При удару се вуче од врха ка дршци. Израђује се од челика, са задебљаном унутрашњом страном и назубљеном спољном страном. Дужина сечива је 78 цм, ширина је 3 цм, док је савијеност сечива 9 цм.

Дршка сабље је типично турског типа обложена сребром. Дужина дршке је 13 цм. Лучни завршетак је у облику испупченог цвета, а на врату дршке с обе стране налазе се по три кружна цветна мотива. Крсница је права, крајеви крста се завршавају палметима.

Корице сабље су израђене од сребра, украшене правилно распоређеним и преплетеним, многобројно стилизованим рељефним биљним и геометријским мотивима. Алке за каиш налазе се са унутрашње стране корица на два прстена. Сабља се носила окачена преко рамена на црвеним или зеленим свиленим или вуненим гајтанима који су се провлачили кроз алке, тако да је сабља допирала до бедара. Касније се вешала на левој страни и висила низ бедро, или пасала кајасима око паса.. Дужина корица је 80цм.

Према сачуваном народном предању право да носе сабље у XIX веку, имале су само турске војне старешине: спахије, бегови и алајбегови.

Само место проналаска сабље је врло занимљиво. На овом простору је 6. и 7. августа 1805. године дошло до првог отвореног сукоба устаника са регуларном турском војском, коју је предводио Хафиз паша. Том приликом турска војска је претрпела тешке губитке у људству, а посебно у коњици, која је сачињавала основну ударну снагу у току битке на Иванковцу. Према речима једног савременика било је толико мртвих Турака, свуда унаоколо, да параћински кнез Милосав Обрадовић није могао да нађе довољно кола да њихива тела потрпа. Занимљив податак даје и један француски извештај у коме се каже да су међу погинулим Турцима и две буљукбаше.⁴

⁴ Види страну...

Све ово, горе наведено нам говори да примерак турске сабље у збирци Завичајног музеја представља оружје везано за Иванковачку битку 1805. године, које нам пружа једно занимљиво материјално сведочанство о том времену.

РЕЗИМЕ

На сталниј поставци у Завичајном музеју у Јагодини изложена је турска сабља, пронађена у атару села Иванковца. На основу типолошких особина предпостављамо да је време израде крај XVII и почетак XVIII века, а место израде је Сарајево, тада један од најчувенијих кујунџијских центра.

Сечиво сабље је од челика, дужине 78 цм, ширине 3 цм и савијености 9 цм. Дршка сабље је обложена сребром, дужине 13 цм. Крсница је права, крајеви се завршавају палметима. Корице сабље су од сребра, украшене биљним и рељефним мотивима, дужине 80 цм.

Према месту проналаска сабље предпостављамо да је била у власништву неког турског коњаника који је учествовао у битци на Иваковцу 6. и 7. августа 1805. године.